

УДК 343.126.4

Острогляд Олександр Васильович,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор університету,
проректор з наукової роботи
Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ СПОСОБІВ (МЕТОДІВ) РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

Дослідження присвячено понятійному апарату кримінально-правової політики України. Аналізуються підходи до розуміння термінів «методи кримінально-правової політики», «напрямки кримінально-правової політики», «способи реалізації кримінально-правової політики». Пропонується авторське розуміння поняття «способи реалізації кримінально-правової політики»

Ключові слова: політика, метод, напрямок, спосіб, кримінально-правова політика, реалізація.

Постановка проблеми. На сьогодні однією з найбільш складних і актуальних тем кримінально-правової науки є тема кримінально-правової політики. Питання, що піднімаються в дослідженнях в рамках цієї теми стосуються багатьох аспектів як теоретичного, так і практичного характеру. Переважна більшість думок дослідників кримінально-правової політики зводиться до того, що ситуація з цією складовою державної політики є критичною, а її реалізація потребує подальшого вдосконалення.

Реалізація кримінально-правової політики неможлива без ґрунтовних наукових досліджень. Незважаючи на те, що на сьогодні дослідження проблем кримінально-правової політики вийшли на якісно новий рівень, поле дослідження, для означення якого в Україні було багато зроблено П. Л. Фрісом [5], не тільки не зменшилося, а й значно розширилося.

Більше того, серед науковців немає єдності в розумінні термінологічного апарату дослідження, що не може не сказатися на правильності розуміння тих чи інших понять та суджень. Під різними термінами часто розуміється одне і теж поняття, різні поняття підміняють одне одного і т.д.

Наприклад, часто ототожнюються, для означення одного поняття, терміни: «рівні кримінально-правової політики», «форми кримінально-правової політики» і «платформи кримінально-правової політики», які виходячи з тлумачення слів, що входять в дані словосполучення мали б означати дещо різні поняття.

Напевне одним з найбільш дискусійних і нерозроблених в теорії кримінально-правової політики є питання методів (способів) реалізації кримінально-правової політики. Оскільки тут також вбачається різнобій в підходах і змішування понять.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання методів реалізації кримінально-правової політики в тій чи іншій мірі присвячені праці таких науковців, як: Н. А. Лопашенко, А. А. Митрофанова, П. Л. Фріса та ін. Проте зазначені дослідження, з різних причин, не зачіпали термінологічного розмежування різного роду

понять, що мали би входити в розуміння методів (способів) реалізації кримінально-правової політики.

Постановка завдання. Метою даної роботи є виявлення суперечностей в підходах до сучасного розуміння поняття «способи (методи) реалізації кримінально-правової політики», а також подальше формулювання розуміння того, що мало б складати дане поняття для забезпечення єдності наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одразу ж слід відмітити, що в розумінні методів (способів) реалізації кримінально-правової політики неоднозначність підходів до понятійного апарату напевне найбільш відчутна, оскільки це питання більшість дослідників обходять своєю увагою чи зачіпають побічно в рамках інших пошуків.

Терміни, які використовуються для узагальнення того, що варто розуміти під методом (способом) реалізації кримінально-правової політики є найрізноманітнішими. Так, Н. А. Лопашенко, вказує на поняття «метод кримінально-правової політики», до яких відносить криміналізацію, декриміналізацію, пеналізацію, депеналізацію, диференціацію і індивідуалізацію кримінальної відповідальності. Одночасно зазначаючи, що ці ж поняття інші автори відносять до змістовної бази кримінально-правової політики, її принципів, пояснюють один метод через інший [3, с. 34].

Ці ж поняття криміналізацію, декриміналізацію, пеналізацію, депеналізацію відкидаючи диференціацію і індивідуалізацію та додаючи забезпечення національними кримінально-правовими засобами міжнародного співробітництва у сфері протидії злочинності А. А. Митрофанов називає «основними напрямки кримінально-правової політики в Україні» [4, с. 56-130].

У той же час П.Л. Фріс вказує, що напрямки кримінально-правової політики України визначаються на підставі групування об'єктів злочинних посягань і включають: кримінально-правову політику у сфері боротьби зі злочинами проти основ національної безпеки України; кримінально-правову політику у сфері боротьби зі злочинами проти життя і здоров'я особи; кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами проти волі, честі та гідності особи; кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами проти статевої свободи та статевої недоторканності особи; кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами проти виборчих, трудових, та інших особистих прав і свобод людини і громадянина; кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами проти власності; кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами у сфері господарської діяльності; кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами проти довкілля; кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами проти громадської безпеки; кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами проти безпеки виробництва; кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами проти безпеки руху та експлуатації транспорту; кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами проти громадського порядку та моральності; кримінально-правова політика у сфері боротьби із злочинами в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення; кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами в сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації; кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян; кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами в сфері використання електрон но-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та

комп'ютерних мереж; кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами у сфері службової діяльності; кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами проти правосуддя; кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами проти встановленого порядку несення військової служби (військовими злочинами); кримінально-правова політика у сфері боротьби зі злочинами проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку [5, с. 13-14].

Крім того, як аналізує автор можливий також і поділ на піднапрями, тобто існує і більш детальна диференціація.

Не аналізуючи детально всі підходи та розуміння, для визначення того яким же поняттям варто охопити зазначені вище терміни, необхідно звернутися до Великого тлумачного словника сучасної української мови.

Згідно якого:

- напрямок (тотожне напрям) – лінія руху чи лінія розміщення чого-небудь чи кого-небудь; шлях діяльності, розвитку чого-небудь чи кого-небудь; спрямованість якоїсь дії, явища; суспільна, наукова, літературна ін. школа, течія, угруповання; ділянка фронту, що розгортає воєнні дії в який-небудь бік [2, с. 731];

- метод – спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя; **прийом, або система прийомів**, що застосовуються в якій-небудь галузі діяльності (науці, виробництві); спосіб дії, боротьби [2, с. 664];

- спосіб – певна дія, **прийом або система прийомів**, яка дає можливість зробити, здійснити що-небудь, досягти чогось; те що служить **знаряддям, засобом і т.д. у якій-небудь справ, дії** [2, с. 1375];

- реалізація – здійснювати, робити реальним, втілювати що-небудь у життя [2, с. 1204].

Таким чином криміналізацію, декриміналізацію, пеналізацію, депеналізацію і т.д. явно не можна визначати як напрямки кримінально-правової політики. Оскільки кримінально-правова політика не спрямовується на криміналізацію, декриміналізацію, пеналізацію, депеналізацію і т.ін. Тим більше ці поняття не є ділянками фронту чи просто виокремленими складовими, де розгортаються певні дії щодо протидії злочинності (боротьби зі злочинністю).

Тому під напрямками кримінально-правової політики все ж таки варто розуміти спрямованість кримінально-правової політики на протидію конкретному роду злочинів.

В такому визначенні вбачаються всі складові поняття «напрямок» – шлях діяльності; спрямованість дії; ділянка фронту.

На рахунок двох інших понять «метод» і «спосіб», то слід відзначити, що в українській мові вони мають багато спільного, оскільки їх визначають як прийом або систему прийомів. І для нашого розуміння прийомів чи знарядь реалізації кримінально-правової політики вони обидва є прийнятними, але все ж таки їх варто вживати в наступному словосполученні «метод (спосіб) реалізації кримінально-правової політики», що забезпечить єдність подальших досліджень.

Слід відмітити, що в деяких сучасних українських дослідженнях використовується саме поняття метод здійснення (реалізації) кримінально-правової політики, що підтверджується правильність визначеного підходу.

Наприклад, Д. О. Балобанова зазначає: «На підставі аналізу різних підходів до розуміння кримінального права, кримінального закону, обставин, що впливають на визнання діяння злочинним, які змінювалися залежно від політичного, соціального, економічного етапу розвитку держави й права, дається визначення поняття криміналізації,

що є **основним методом здійснення** кримінально-правової політики. Криміналізація – це процес виявлення суспільно небезпечних форм індивідуальної поведінки, визнання допустимості, можливості й доцільності кримінально-правової протидії їм і фіксації їх у законі як злочинних і кримінально караних» [2, с. 13-14].

Таким чином метод (спосіб) реалізації кримінально-правової політики це система прийомів практичного здійснення, втілення у життя кримінально-правової політики.

Або іншими словами методи (способи) реалізації кримінально-правової політики це знаряддя за допомогою яких кримінально-правова політика протидія злочинності (бореться зі злочинністю).

Визначивши поняття методів (способів) реалізації кримінально-правової політики, слід вказати, які саме складові утворюють це поняття.

Як вже зазначалося вище єдності в цьому підході немає, поняття які варто було б визначати як методи часто називають принципами, або напрямками реалізації кримінально-правової політики.

Більшість дослідників до методів (способів) реалізації кримінально-правової політики відносять криміналізацію, декриміналізацію, пеналізацію, депеналізацію. Інколи вказують на міжнародне співробітництво, а також на диференціацію та індивідуалізацію кримінальної відповідальності.

Віднесення до методів (способів) реалізації кримінально-правової політики лише криміналізації, декриміналізації, пеналізації, депеналізації не можна визнати прийнятним, оскільки в такому разі обмежуються форми реалізації кримінально-правової політики, а також зважаючи на те, що базовим джерелом кримінально-правової політики є Кримінальний кодекс України, що складається з Загальної і Особливої частин, а тому визначення методів лише криміналізацією, декриміналізацією, пеналізацією, депеналізацією обмежувало б реалізацію кримінально-правової політики лише на основі Особливої частини кодексу.

Включення до методів (способів) реалізації кримінально-правової політики міжнародного співробітництва не є доцільним, оскільки міжнародне співробітництво у сфері протидії злочинності входить в інші методи реалізації, зокрема, до індивідуалізації та диференціації кримінальної відповідальності. Наприклад, ч.1 ст. 9 Кримінального кодексу України передбачає правові наслідки засудження особи за межами України, а саме щодо врахування вироку суду іноземної держави при визначенні повторності злочинів, кваліфікації злочинів, призначенні покарання та звільнення від відповідальності або покарання.

Тому до методів (способів) реалізації кримінально-правової політики варто відносити: криміналізацію, декриміналізацію, пеналізацію, депеналізацію, диференціацію і індивідуалізацію кримінальної відповідальності. Саме такий перелік є відповідним, оскільки враховує реалізацію кримінально-правової політики України на основі Загальної та Особливої частин Кримінального кодексу України.

Висновки. Для забезпечення єдності понятійного апарату дослідження кримінально-правової політики України варто використовувати термін «метод (спосіб) реалізації кримінально-правової політики» під яким варто розуміти систему прийомів практичного здійснення, втілення у життя кримінально-правової політики.

До методів (способів) реалізації кримінально-правової політики відносити: криміналізацію, декриміналізацію, пеналізацію, депеналізацію, диференціацію і індивідуалізацію кримінальної відповідальності.

Подальші дослідження в цьому напрямку можуть стосуватися визначення та удосконалення інших понять, зокрема, форм реалізації кримінально-правової політики України.

Список використаних джерел

1. Балобанова Д. О. Теорія криміналізації [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Б. Д. Олександрівна. – О., 2007. – 17 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
3. Лопашенко Н. А. Уголовная политика / Н. А. Лопашенко. – М. : Волтерс Клувер, 2009. – 608 с.
4. Митрофанов А. А. Основні напрямки кримінально-правової політики в Україні: формування та реалізація / А. А. Митрофанов – Одеса : Вид-во Одеського юридичного інституту НУВС, 2004. – 132 с.
5. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми / П. Л. Фріс // Монографія. – К. : АТІКА, 2005. – 332 с.

Острогляд А. В. Современное понимание способов (методов) реализации уголовно-правовой политики

Исследование посвящено понятийному аппарату уголовно-правовой политики Украины. Анализируются подходы к пониманию терминов «методы уголовно-правовой политики», «направления уголовно-правовой политики», «способы реализации уголовно-правовой политики». Предлагается авторское понимание понятия «способы реализации уголовно-правовой политики».

Ключевые слова: *политика, метод, направление, способ, уголовно-правовая политика, реализация.*

Ostroglyad A. V. Modern understanding of methods of realization of criminal and legal politics

Research is sanctified to the concept vehicle of criminal and legal politics of Ukraine. Going is analysed near understanding of terms «methods of criminal and legal politics», «direction of criminal and legal politics», «methods of realization of criminal and legal politics». The authorial understanding of concept «Methods of realization of criminal and legal politics» is offered.

Key words: *politics, direction, method, criminal and legal politics, realization.*

